

MODERN METHODS OF PREVENTING INCIDENTS OF VIOLENCE AMONG PUPILS

Alisher Madrahimov,

PhD student of the Institute for the Study of Youth Problems and Training of Prospective Personnel

e-mail: alishermadrakhimov.85@gmail.com

Abstract: Bullying at school is a serious problem in the modern education system. Bullying can be found in almost any school, which means that some students are more aggressive than other children over a long period of time. Inequality of forces between the aggressor and the victim, the constant recurrence of the event, the victim's sharp emotional reaction - are the main important features of bullying.

Keywords: Education System, Bullying, School

ЎҚУВЧИЛАР ЎРТАСИДА ЗЎРАВОНЛИК ҲОЛАТЛАРИ ПРОФИЛАКТИКАСИНИНГ ЗАМОНАВИЙ УСУЛЛАРИ

Мадрахимов Алишер,

Ёшлар муаммоларини ўрганиш ва истиқболли кадрларни тайёрлаш институти таянч доктаранти

e-mail: alishermadrakhimov.85@gmail.com

Мактабда буллинг замонавий таълим тизимида жиддий муаммо ҳисобланади. Баъзи ўқувчиларнинг узоқ вақт давомида бошқа болаларга нисбатан мунтазам такрорий равишда амалга ошириб келинадиган тажовузкор ҳаракатларини англатувчи буллинг деярли ҳар қандай мактабда учраши мумкин. Агрессор ва жабрланувчи ўртасидаги кучларнинг тенгсизлиги, ҳодисанинг давомли такрорийлиги, жабрланувчининг ўткир ҳиссий реакцияси – буллингнинг асосий муҳим белгиларидир.

Ушбу муаммонинг дунё мамлакатларини ташвишга солаётганлигининг асосий сабабларидан бири – тенгдошлар ўртасидаги ўзаро зўравонлик ҳолатлари натижасида ёшлар ва ўсмирлар ўртасида тан жароҳати етказиш ва бунинг натижасида ўлим ва ногиронлик ҳолатларининг кўпайиб бораётганлиги, замонавий девиант ҳуқ-атвор социологиясидаги ўрганишлар натижасида зўравонликнинг занжир кўринишида давом этиши ва агар тўхтатилмаса, авлоддан авлодга оғир мерос бўлиб ўтиши ҳақидаги ёндашувлардир. Хусусан, Бутунжаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти томонидан ўтказилган Европа иттифоқида олиб борган ўрганишлари шуни кўрсатганки, 10-29 ёш гуруҳида ўлим сабаблари ичида шахслараро зўравонликлар учинчи ўринни эгаллаган. Ушбу регионда ҳар йили 15000 ёшлар ва ўсмирлар шахслараро зўравонлик натижасида вафот этади, 300 минг атфроидаги ёш фуқаролар оғир тан жароҳати билан касалхонага ётқизилади[1]. 2000 йилда бутун дунёда ўз жонига қасд қилиш ҳамда шахслараро ва жамоавий зўравонлик натижасида 1,6 млн одам вафот этган бўлиб, бу ҳар 100 минг одамга 28,8 тадан тўғри келган[2].

Бутунжаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти жамоатчиликнинг уюшган саъй-ҳаракатларини ўзида ифода этувчи махсус дастурлар орқали буллингнинг олдини олиш мумкин, деб ҳисоблайди. Турли давлатларда ўзларининг этник хусусиятлари, ижтимоий-тарихий ривожланганлик ҳолатлари ва шу кабиларни эътиборга олган ҳолда ишлаб чиқилган бундай дастурлар кўплаб соҳаларда амалга оширилмоқда, ушбу

дастурлар жамиятнинг турли қатламлари, гуруҳларининг уюшган ҳолда иш олиб боришларини талаб қилади. Ўсмирлар ва ёшлар ўртасида олиб борилган махсус ўрганишлар зўравонликни камайтиришда масалага жиноий ҳуқуқ нуқтаи назаридан ёндашиш эмас, балки хавф омилини камайтириш ҳамда болалар ва ўсмирларни ҳимоя қилувчи омилларни назарда тутувчи жамоат саломатлиги муаммоси сифатида олиб борилган чора-тадбирлар кўпроқ самара беришини далиллар исботлаб турибди[3].

Бироқ, алоҳида олинган дастурларнинг ҳеч бири шахслараро зўравонликни бутунлай бартараф этолмайди. Шу боисдан, алоҳида олинган ҳолатларда кейинги босқичларда, зўравонлик содир бўлганидан кейин ҳам аралаштириш талаб этилади. Ёш болаларга мўлжалланган дастурлар иқтисодий жиҳатдан самаралидир. Бу ўсмирлар ва катталар томонидан зўравонлик жиноятларининг олдини олишда узоқ муддатли самарадорликка эга бўлган ота-оналик кўникмаларини ривожлантириш дастурларини ҳам ўз ичига олади.

Бутунжаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти томонидан ёшлар ва ўсмирлар ўртасида зўравонлик ҳолатларини, жумладан мактаблардаги буллингни олдини олишга доир қатор тавсиялар ишлаб чиқилган. Хусусан, бу борада аъзо давлатлар қуйидаги жиҳатларга эътибор қаратишлари лозим[4]:

1. Ёшлар зўравонлигининг олдини олиш бўйича барча манфаатдор томонларни жалб қилган ҳолда миллий стратегия ва режаларни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш:

Соғлиқни сақлаш вазирликлари миллий стратегия ва режаларни ишлаб чиқишда етакчи рол ўйнаши керак, ушбу стратегияда бошқа давлат тузилмалари, маҳаллий ҳокимиятлар ва бошқа манфаатдор томонларни жалб қилган ҳолда профилактик ёндашувлар назарда тутилиши лозим.

2. Аниқ чоралар кўриш, далилларга асосланган бирламчи профилактикани ўтказиш:

Профилактик чора-тадбирларнинг иқтисодий самарадорлиги борасида кучли далиллар мавжуд ва уларни дарҳол амалга ошириш керак. Зўравонликнинг асосий сабабларини бартараф этиш учун комплекс ёндашув зарур: ота-оналарга ёрдам бериш, ёшлар ўртасида ҳаётий кўникмаларни ривожлантириш, спиртли ичимликлар ва қурол-яроғлардан фойдаланишни чеклаш ва атроф-муҳит шароитларига ўзгартиришлар киритиш, хусусан, мактаб зўравонлигининг олдини олиш ва хавфсизликни яхшилаш. Спиртли ичимликлар ичиладиган жойларда. Бунда маданий меъёрлар ва ижтимоий маҳрумлик ва тенгсизлик каби асосий детерминантлар диққат билан кўриб чиқирилиши керак.

3. Зўравонликдан омон қолганларга ёрдам кўрсатишни яхшилаш:

Соғлиқни сақлаш тизимлари жабрланганларга жисмоний шикастланиш ва зўравонликнинг руҳий оқибатлари учун юқори сифатли даволаниш, қўллаб-қувватлаш ва реабилитация хизматларини кўрсатиши керак. Турли тармоқлар ўртасида мувофиқлаштиришни яхшилашни назарда тутувчи яхлит ёндашув зарур.

4. Инсон ресурсларини шакллантириш ва энг яхши тажрибалар билан бўлишиш:

Зўравонлик профилактикаси тиббиёт ходимлари ва бошқа мутахассисларни тайёрлаш бўйича ўқув дастурларига киритилиши керак. Миллий зўравонлик ва шикастланишларнинг олдини олиш марказлари, амалиётчилар, академиклар ва нодавлат ташкилотлари каби мавжуд тармоқлардан фойдаланган ҳолда энг яхши тажриба алмашиш керак.

5. Зўравонлик сабаблари, оқибатлари ва харажатлари тўғрисида маълумот тўплашни такомиллаштириш:

Ёшлар зўравонлигининг олдини олиш сиёсатини тузиш ва унинг бажарилишини назорат қилиш учун асос яратиш учун ўлим, касалланиш, ижтимоий -иқтисодий кўрсаткичлар, хавф омилларининг таъсири, зарар ва оқибатлар ҳақида ишончли

ма'лумотлар керак. Соғлиқни сақлаш ва бошқа соҳалар ўртасида ма'лумот алмашиш асосий ҳисобланади.

6. Илмий устуворликларни белгиланг ва тадқиқотларни қўллаб –қувватланг:

Ҳар бир ёшдаги хавф ва ҳимоя омиллари бўйича минтақавий тадқиқотларни кенгайтириш, профилактика чораларини баҳолаш учун пухта ишлаб чиқилган аралашув тадқиқотлари ва дастурга ҳос мониторинг ва баҳолашни ўтказиш керак.

7. Аҳоли хабардорлигини ошириш ва ёшлар зўравонлигининг олдини олишга мақсадли сармоя киритиш:

Ёшлар зўравонлигининг олдини олиш самарадорлиги тўғрисида хабардорликни ошириш асосий вазифадир. Соғлиқни сақлаш ва бошқа соҳалар, шунингдек, халқаро ва миллий нодавлат ташкилотлар жамиятда ва оилада хавфсизликни яхшилашга қаратилган кенгроқ давлат сиёсатини илгари суриш учун қўлидан келганини қилиши керак.

Умуман олганда, буллинг ижтимоий-психологик ҳодиса сифатида таълим жараёни иштирокчиларининг хавфсизлигига таҳдид солишини ҳисобга олиш керак. Буллингнинг тез орада намоён бўлувчи ва узок давом этувчи оқибатлари ўқувчиларнинг интеллектуал ва шахсий ривожланишига салбий таъсир кўрсатади. Мактабларда буллингни бартараф этиш ва олдини олишга қаратилган тадбирлар кенг қамровли бўлиши керак. Зўравонликсиз таълим муҳитини яратиш, ўқувчиларнинг ривожланиши ва ўзини ўзи англашига ҳисса қўшиш, уларда соғлом, хавфсиз ҳаёт тарзини шакллантириш бу жараённинг асосий мақсади бўлиши керак.

Фойдаланилган Адабиётлар:

1. European report on preventing violence and knife crime among young people. // World Health Organization: Europe, 2010. // https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0012/121314/E94277.pdf
2. Насилие и его влияние на здоровье. Доклад о ситуации в мире / Под ред. Этьенна Г.Круга и др. / Пер. с англ. – М.: Издательство “Весь Мир”, 2003. 10-стр.
3. Ўша ерда.
4. European report on preventing violence and knife crime among young people. // World Health Organization: Europe, 2010. // https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0012/121314/E94277.pdf